

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ

Розгортання пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 суттєво вплинуло як на способи здійснення освітнього процесу, так і безпосередньо на систему управління у сфері освіти. Звичайно, протягом періоду пандемії відбулися не тільки персональні зміни в керівництві профільного центрального органу виконавчої влади, але й змінилися самі управлінські підходи. Як ми неодноразово стверджували в інших публікаціях, управління має як об'єктивну, так і суб'єктивну сторони. З точки зору об'єктивного характеру управління в сфері освіти можна відзначити, що карантинні обмеження спонукали суб'єктів управлінської діяльності застосовувати певні управлінські інновації. Що ж стосується суб'єктивних чинників, то ключовим елементом трансформації стала готовність (або неготовність) управлінських команд до імплементації сучасних моделей управління з суттєвою компонентою цифровізації управлінських взаємодій. Виявилося, що значна кількість функціонерів системи освіти як на рівні закладів освіти, так і на рівні державних інституцій, довго не могли (чи не бажали) усвідомити незворотність змін і необхідність пошуку релевантних відповідей на такого роду виклики.

Одним з каменів спотикання стало питання дотримання законодавчо гарантованої автономії закладів вищої освіти. Адже з одного боку, Закон України «Про вищу освіту» визначає, що державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується, зокрема, на принципах «розвитку автономії закладів вищої освіти та академічної свободи учасників освітнього процесу». З іншого боку, суперечливість управління сферою вищої освіти в період пандемії має наростаючий характер і часто на заклади вищої освіти, апелюючи до автономії, покладають ухвалення саме тих рішень, які доцільно врегульовувати на рівні органів публічної влади. Одним з прикладів може слугувати врегулювання проблеми нормування навчального навантаження науково-педагогічних працівників. Адже, законодавець встановивши верхню межу навчального навантаження у розмірі 600 годин, фактично покладає на центральний орган виконавчої влади обов'язок встановлювати норми навчального навантаження. Проте, норми часу для планування і обліку навчальної роботи затверджувалися

останній раз у 2002 році. У свою чергу пандемія COVID-19 внесла суттєві корективи у характер діяльності науково-педагогічних працівників. Так, традиційне унормування навчального часу не відповідає реальним витратам часу в умовах роботи в дистанційному режимі. Покладаючи відповідальність за ухвалення відповідних рішень на заклади вищої освіти, центральний орган виконавчої влади спонукає ЗВО до того, що вони можуть опинитися в ситуації порушення фінансової дисципліни. Адже при планових чи позапланових перевірках, які можуть бути проведені Державною аудиторською службою, вказаний орган буде найімовірніше керуватися відповідним наказом, датованим 2002 роком, нехтуючи рішення Вчених рад. Крім того, при декларованій автономності закладів вищої освіти постає проблема ефективної реалізації економічних механізмів публічного управління в цій сфері. Так, наприклад, протягом останніх 2-3 років активно впроваджується формульне фінансування закладів вищої освіти. Підхід є виправданим в контексті оптимізації мережі закладів освіти, проте не завжди корелює з дійсними показниками якості вищої освіти. Більше того, факт включення до формульного фінансування показників працевлаштування є, водночас, позитивним і негативним моментом. Бо показники працевлаштування є показником якості підготовки фахівців, яку забезпечують ЗВО, а з іншого боку - нині відсутня адекватна методика визначення рівня працевлаштування. До прикладу, рівень працевлаштованості фахівців з програмної інженерії на основі даних Державного центру зайнятості може бути невідповідним існуючій реальній ситуації. Адже, характер роботи програмістів навіть в допандемійний період мав дистанційний характер і передбачав, зокрема, такі форми як фріланс або роботу за цивільно-правовими договорами. Як відомо, зайнятість за такими формами роботи може бути фактично (але не юридично) безпідставно зарахованою як безробіття. Натомість, ринок праці формує високий запит саме на такого роду фахівців і в пандемійних умовах надалі "експлуатує" саме такі форми прихованого працевлаштування.

В період пандемії суттєво змінилася передбачувана форма проходження процедур акредитації освітніх програм з боку НАЗЯВО. З одного боку, це суттєво скоротило кількість витрат на повноцінні виїзні візити експертних груп, що лягають на бюджети ЗВО, а з іншого - актуалізувало питання щодо якості такого роду експертиз. Разом з тим, кількість умовних акредитацій або неакредитацій за час карантинних обмежень свідчить про те, що дистанційний режим акредитаційних експертиз є доволі дієвим і тому, в умовах обмежених ресурсів

університетів, є доцільним продовжувати напрацьовану практику в постковідний період.

Також, саме в період пандемії загострилися проблеми взаємовідносин різних державних інституцій, які негативно позначилися на функціонуванні ЗВО. Певне протистояння між МОН України та НАЗЯВО спричинило ситуацію “управлінського дисонансу”.

Пандемія суттєво вплинула на заплановане впровадження єдиних державних іспитів за окремими регульованими спеціальностями. Йдеться про те, що замість повноцінного проведення даних іспитів органи управління в сфері вищої освіти спромоглися тільки на проведення апробаційних іспитів, чим поставили ЗВО в ситуацію невизначеності. Адже затверджені університетами освітні програми за низкою спеціальностей передбачали проведення ЄДКІ і, фактично, ЗВО на свій розсуд повинні забезпечити атестацію випускників, що не відповідає вимогам вказаних освітніх програм. В такій ситуації, заклади вищої освіти змушені були проявити гнучкість при організації освітнього процесу в частині атестації. Водночас, саме факт запровадження ЄДКІ має суперечливий характер, адже, на думку окремих керівників вишів, фактично *apriori* ставить під сумнів спроможність університетів здійснювати якісну підготовку. Йдеться про те, що в разі коли програма є акредитованою НАЗЯВО - це означає, що забезпечується належний рівень підготовки, а тому додаткові заходи, що вимагають витрати суттєвих бюджетних коштів, багатьом видається зайвим.

Загалом, сучасна пандемія оголила багато управлінських проблем в сфері освіти, які в звичайних умовах мали латентний і тліючий характер.